

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНЦІЇ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Миронова Руслана Миколаївна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки,
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради*

Вознюк Лідія Володимирівна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки,
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради*

Питання конкурентоспроможності української освіти має ринкову природу. Ринок освітніх послуг має свої галузеві відмінності від інших секторів ринку, що відображається у змісті, технологіях та умовах реалізації освітніх послуг, професійних компетенціях працівників освітніх організацій, складі зацікавлених сторін у сфері освіти. Однак, оскільки за змістом освітня діяльність є єдністю навчання і виховання, вона не перестає бути об'єктом ринкових інтересів різних суб'єктів господарювання, а отже, і предметом взаємної конкуренції цих суб'єктів.

Ідеться не про штучну комерціалізацію освіти, а про раціональну основу вираження інтересів суб'єктів ринку освітніх послуг. До складу зацікавлених сторін на ринку освітніх послуг входять: виробники освітніх послуг, прямі та опосередковані споживачі, посередники, постачальники, модератори та координатори освітніх послуг. Кожен зі згаданих учасників ринку освітніх послуг реалізує свій інтерес у сфері освіти, що не тільки перетворює ці суб'єкти на зацікавлені сторони цього ринку, а й підпорядковує їхні дії раціональній логіці ринкової поведінки. Наприклад, держава є власником реального державного інтересу у сфері освітніх послуг. Саме тому вона не лише є вертикаллю управлінської влади в суспільстві, а й виступає розробником і драйвером політики у сфері освітньої діяльності.

Конфлікт інтересів на ринку освітніх послуг є неминучим і водночас сприяє пошуку консенсусу цих інтересів. Тому в цьому секторі національного освітнього ринку, як і на світовому ринку освітніх послуг, у повній відповідності до правил чинної поведінкової теорії конкуренції

стосунки суб'єктів ринку освітніх послуг, взаємодія суб'єктів ринку освітніх послуг ґрунтуються на об'єднанні співробітництва та конкуренції всіх учасників цього ринку.

Реалії сучасних відносин на ринку освітніх послуг України проявляються в тому, що співпраця зацікавлених сторін на ринку освітніх послуг не виключає їхню конкуренцію, а навпаки, передбачає її наявність. Успішні та ефективні заклади вищої освіти можуть бути визнані конкурентоспроможними – у цьому запорука їхнього суспільного блага та інтересу до них інших зацікавлених сторін на ринку освітніх послуг. При цьому тільки чесна конкуренція призводить до суспільного блага: конкурентні дії не повинні підривати ринок освітніх послуг, монополізувати його і завдавати шкоди законним інтересам усіх учасників цього ринку. Вишам надано право конкурувати, але вони зобов'язані виступати як соціально відповідальні конкуренти, дотримуючись тих самих стандартів і норм сумлінної конкуренції, що й у будь-якому іншому секторі ринку товарів і послуг.

Сучасна чесна конкуренція серед українських закладів освіти у сфері вищої освіти має розвиватися в таких контекстах:

- виявлення та самовизначення їх як відповідальних учасників цього ринку;

- взаємна соціальна відповідальність усіх учасників ринку освітніх послуг як передумова реалізації їхніх інтересів на цьому ринку;

- співпраця і конкуренція освітніх закладів на різних ринках освітніх послуг;

- формування сучасної інфраструктури ринку освітніх послуг в умовах модернізації української освіти;

- демонстрація розумного характеру свого впливу на оточуюче середовище за допомогою конкурентних дій і протидія шкідливому впливу на ринок освітніх послуг.

Запорукою встановлення принципу чесної конкуренції на ринку освітніх послуг українських закладів вищої освіти має стати їх прихильність до сумлінного характеру своїх дій з метою досягнення та підтримання конкурентних переваг, а також подолання недоліків. Наявність конкурентних переваг забезпечує учасникам цього ринку визнання та інтерес з боку оточення, наявність недоліків послаблює їхні позиції на ринку освітніх послуг і робить їх мало привабливими для оточення.

Ці переваги та недоліки визначаються й оцінюються в процесі порівняння закладів вищої освіти, їхні значення завжди відносні, що неминуче залишає слід відносної невизначеності та призводить до ризиків під час використання отриманих даних. Ступінь конкурентоспроможності вишу слід оцінювати на підставі констатації того, що виш виграв або програв у конкурентній боротьбі за досягнення головного результату – ступеня конкурентоспроможності випускників,

оволодіння ними фаховими компетентностями в контексті інтересу до них роботодавців. З цього погляду можна підійти до оцінювання змісту освітніх програм та умов їх реалізації, методів і технологій освітньої діяльності, освітнього управління, планування, мотивації, організації та контролю. Кількісні показники є мірою однорідності якості. Тому принципово неможливо оцінити ступінь конкурентоспроможності закладів вищої освіти у відриві від якісної домінанти, що спрямовує їх на ефективну роботу.

Ступінь конкурентоспроможності учасників ринку освітніх послуг можна оцінити на основі використання різних показників ефективності. Наприклад, порівняльні показники повноти й оригінальності навчальних програм, універсальності навчально-методичного забезпечення, ефективності використання методик, технологій навчання та типів навчальних занять, ефективності організаційних структур навчання. До таких показників належать оновлення кадрів, оцінка здібностей до безперервної освіти і саморозвитку, показники інноваційної активності, ефективності системи управління, включно з управлінням якістю, показники фінансової стійкості, обсягів продажів освітніх послуг.

При оцінці конкурентоспроможності закладів вищої освіти важливим є поступовий перехід від вартісних показників до показників ефективності, для визначення динаміки ЗВО, їхньої реальної конкурентоспроможності та конкурентної стійкості. Розумна оцінка динаміки розвитку закладів вищої освіти, зокрема здатності сумлінно виконувати зобов'язання в довгостроковій перспективі, необхідна як для них самих, так і для їхнього оточення – клієнтів, партнерів, конкурентів, органів управління освітніми установами.

Успіх спільних зусиль держави та академічної спільноти, спрямованих на забезпечення умов для розвитку сумлінної конкуренції на ринку освітніх послуг, полягає не лише в підвищенні конкурентоспроможності української вищої освіти та її основних ланок – університетів, а й також у досягненні ефекту стійкості, характерного для нинішніх регульованих ринків.